часто вважають); споживацькі інтереси (придбання товарів, отримання послуг, відновлення здоров'я); так звані «благородні спонукання» (співчуття, бажання допомогти, щедрість); особисті почуття (прихильність, симпатія); особистісні властивості (корисливість, жадібність, навіюваність, довірливість, честолюбство, самовпевненість, цікавість). Таким чином, маніпуляція – це обман, примус людини до прийняття невигідного для нього рішення. Особливість маніпулятивного впливу полягає в тому, що сам факт маніпуляції відразу не розкривається, може пройти досить тривалий час, перш ніж стає зрозуміло, що людина, начебто самостійно приймаючи рішення, діяв в чужих інтересах.

Список використаних джерел

1. Шуляк Ю. Л. Кримінальна відповідальність за шахрайство: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2011. 20с.

2. Кравченко О. В. Психологічні особливості шахрайства: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Х., 2005. 21 с.

Кулакова Наталія Володимирівна,
професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Анотація. В тезах досліджується проблеми правової охорони об'єктів культурної спадщини в Україні; аналізується законодавство, яким передбачається та гарантується охорона культурної спадщини.

Ключові слова: культура, культурне надбання, культурна спадщина, культурні цінності, охорона, культурної спадщини, об'єкти охорони культурної спадщини, організовані злочинні групи, організована злочинність.

Summary. This article examines the basis legal protection of cultural heritage of Ukraine; analyses legislation, which provides and guarantees the right on protection of cultural heritage, organized crimes groups, organized crime.

Keywords: culture, cultural asset, cultural heritage, cultural property, legal protection of cultural heritage, subjects of cultural heritage.

Комплексне розв'язання проблеми охорони об'єктів культурної спадщини можливе при спільній діяльності світової спільноти на основі застосування запобіжних заходів, що передбачені національними та міжнародно-правовими актами. Сьогодні діє система

заходів захисту об'єктів культурної спадщини, але негативні наслідки глобалізації призвели до зруйнування, розкрадання та знищенню культурних цінностей. В умовах глобалізації проблема охорони об'єктів культурної спадщини набуває все більшого значення. Проблема збереження культурної спадщини та недопущення її незаконного вивозу з країни стала особливо актуальна у зв'язку сучасними процесами, оскільки об'єкти культурної спадщини та культурні цінності все частіше стають об'єктами незаконної торгівлі та обігу. На жаль, лібералізацією такого обігу обумовила зміну відношення до завдань та способів охорони культурної спадщини. Об'єктами посягання найчастіше стають предмети фалеристики, медальєрики, геральдики, образотворчого мистецтва, архітектурні пам'ятки. Злочинці виявляють інтерес до друкованих видань, предметів релігійних культів, архівних документів, музичних інструментів.

Ефективність національного та міжнародно-правового захисту об'єктів культурної спадщини залежить, насамперед, від безперечного виконання державами та громадянами законодавства по її захисту та збереженню.

Кількість крадіжок з приватних та державних колекцій з кожним роком збільшується приблизно на 9,0 %. Рівень розкриття у цій сфері, за даними відповідного відділу Інтерполу, не перевищує 3,0 %[1]. Науково-дослідний інститут «Системи статистики культури ЮНЕСКО» (ССК ЮНЕСКО. Монреаль. Канада[1]) у вимушений був визнати, що відсутність у будь-якій країні світу Єдиного реєстру т.з. бази даних культурних цінностей (усіх форм власності приватної, державної, громадської), свідчить лише про констатацію правопорушень, але не про створення механізмів недопущення таких дій[2].

Діючі міжнародно-правові акти по захисту культурних цінностей, безсумнівно володіють значним потенціалом, особливо при розробці системи запобіжних заходів, спрямованих на захист об'єктів культурної спадщини. Але на жаль ситуація, що склалася демонструє неспроможність застосовувати ефективні заходи, спрямовані на забезпечення охорони культурної спадщини та культурних цінностей.

Злочини, що посягають на об'єкти культурної спадщини характеризуються високим рівнем латентності. Більша частина крадіжок таких предметів вчиняється з приватного володіння (до 80,0 %), біля 1,0 % з місць відправлення релігійного культу, а ікони як

[1] Система статистики культури ЮНЕСКО 2009 р. (ССК-2009) – результат спільної праці Інституту статистики ЮНЕСКО (ІСЮ) і Сектору культури ЮНЕСКО. Ця система створена на основі ССК – 1986, перероблена версія методології статистики культури ЮНЕСКО врахувала новітні концепції, що сформувалися у цій сфері після 1986 року, враховуючи новітні технології.

[2] Тамойкін М., проф., Ph. D., директор НІІ стандартизації, атестації та ліцензування у сфері культури при НАРККІ Міністерства культури.

предмет посягань складають до 70,0 від всіх викрадених предметів. Більша частина крадіжок об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей вчиняється при безпосередній участі осіб, що мають до них доступ: робітники бібліотек, реставраційних майстерень, співробітники музеїв. В якості запобіжних заходів сьогодні необхідно створити єдину базу даних про осіб, засуджених за вчинення злочинів предметом яких є об'єкти культурної спадщини.

У більшості випадків посягання на об'єкти культурної спадщини відбувається з метою їх вивозу за межі країни в Західну Європу, США, Японію, Китай, де вже тривалий час діє багатомільярдний ринок культурних цінностей («арт-ринок»). Наприклад, серед предметів контрабанди культурні цінності займають провідне місце, чим більша цінність того або іншого викладеного предмету, тим більша вірогідність його вивозу закордон. Нажаль, у вітчизняному законодавстві не враховано, що контрабанда культурних цінностей має організований характер. Безпосередніми виконавцями є особи, звільнені від митного контролю. Також відсутня норма щодо відповідальності за дії, пов'язані з неповерненням предметів культурного надбання на територію України, а саме це не відображає рільної небезпеки та реального розповсюдження таких дій. Питання боротьби зі злочинними посяганнями розглядаються розрізнено – окремо знищення, пошкодження або контрабанда. Але це не дозволяє боротися з організованою злочинністю в даній сфері, виявляти всі злочинні взаємозв'язки: замовник злочину – особи, що вчини розкрадання або викрадення – перевезення об'єктів культурної спадщини за межі країни – покупець. Саме це спрямовує зусилля правоохоронних органів на боротьбу зі злочинцями-одинаками. Але на міжнародному рівні, ще у 1970 р. Конвенцією ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності» було запропоновано комплекс заходів щодо запобігання вчинення злочинних посягань на об'єкти культурної спадщини організованою злочинністю [6].

Чинне національне кримінальне законодавство не має систематизованого підходу до злочинів, що посягають на культурне надбання. Норми, що передбачають відповідальність за посягання на об'єкти культурної спадщини та культурні цінності передбачені різними Розділами Особливої частини КК України. Крім цього, існує проблема точного визначення в законі суттєвих властивостей та юридичних ознак, що характеризують об'єкти культурної спадщини, як предмети злочинів. Актуальність даної проблематики обґрунтовується тим, що характеризуючи об'єкти культурної спадщини та культурних цінностей ознаки виступають в якості об'єктивної складової підстави кримінальної відповідальності у комплексі з іншими ознаками складів злочинів, що вчиняються по відношенню культурної спадщини. Це обумовлено такими факторами: 1) законодавець у чинному кримінальному законі для визначення

практично тих самих предметів злочинів користується різною термінологією не розкриваючи в кримінально-правових нормах зміст того або іншого поняття; 2) при застосування опису предметів злочинних посягань, що вчиняються по відношенню до культурних цінностей, законодавець використовує наступне формулювання: у ч. 1 ст. 201 КК України [5] «культурні цінності, під якими розуміється об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України»; ст. 298 КК України [5] «об'єкти археологічної спадщини, об'єкти культурної спадщини»; ст. 298-1 КК України «документи чи унікальні документи». Тому сьогодні склалася ситуація використання різноманітних понять при забезпечені режиму кримінально-правової охорони об'єктів культурної спадщини. Подолання такої проблеми має виключне значення, як з позиції юридичної науки, так і з точки зору правозастосовної практики.

Також необхідно звернути увагу на одну з обов'язкових ознак, що характеризує об'єкти культурної спадщини, їх високу матеріальну вартість. Об'єкти культурної спадщини, будучи особливо значущими для суспільства, як результати матеріальної та інтелектуальної праці, разом з тим розглядаються як майно. Вони володіють вираженими у грошовій характеристиці вартісними властивостями і можуть виступати об'єктом купівлі-продажу, знаходитися у власності, користуванні, розпорядженні фізичний або юридичних осіб, держави. Таким чином об'єкти культурної спадщини мають статус майна. Але, незважаючи на таку їх властивість, ця ознака не може вважатися їх змістовною характеристикою, вона є похідною, оскільки це обумовлено їх підвищеною суспільною значимістю, унікальністю з точки зору історії, мистецтва, архітектури.

Особливу увагу в законодавстві необхідно приділити відповідальності за вчинення посягань на об'єкти культурної спадщини організованими групами. Кримінальне законодавство на жаль сьогодні не виконує свого призначення, що призвело до нездатності законодавчої, виконавчої та судової влади встановити і підтримувати правовий порядок у сфері охорони культурного надбання. Сьогодні сформувалася кримінальна структура, для якої керівництво та управління злочинним середовищем стало над прибутковою та безпечною сферою діяльності. Вчинення злочинів організованою злочинністю у сфері культурної спадщини є достатньо нове суспільно небезпечне діяння, яке не контролюється діючим законодавством і не вкладається в традиційні кримінально-правові схеми. Наявність таких структур – доказ слабкого національного контролю за діяльність організованої злочинності, його відставання від інтенсивного зростання злочинності у сфері культурної спадщини, а також це результат інерції усвідомлення суспільно-небезпечних діянь, чим скористалися швидко реагуючі на всі зміни організовані злочинні групи.

Комплексне розв'язання проблеми забезпечення кримінально-правової охорони культурної спадщини та культурних цінностей можливе при уніфікації законодавства різних країн, на основі якого буде здійснюватися боротьба з організованою злочинністю. Небезпека, що лежить в основі існування та діяльності організованої злочинності, визнається ООН та іншими міжнародними державами. ООН та Інтерпол намагаються об'єктивізувати дане явище, виявити тенденції його розвитку, розробити найбільш ефективні заходи єдиного контролю.

Забезпечення охорони культурної спадщини та культурних цінностей можливе при ефективній реалізації державної політики у сфері запобігання шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої співпраці правоохоронних органів та Міністерства культури України, діяльність яких повинна бути спрямована на розробку конкретних заходів, підвищення ефективності запобіжних заходів.

Список використаних джерел

1. Каткова Т. Г.Захист культурних цінностей під час збройних конфліктів. URL: http://uchni.com.ua/kultura/5124/index.html.

2. Неволя В. «Співпраці України з ІНТЕРПОЛОМ виповнилося 20 років» // Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/831142;jsessionid=7F04E301C7982F048EA9C49587BF5208.

3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: http://zakon1.rada.gov.ua. – Назва з екрану.

4. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». URL: http://zakon1.rada.gov.ua.

5. Кримінальний кодекс України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності // Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789/print1390245714693219.

Левченко Юрій Олександрович,
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація: в статті пранализовано проблему насильства над дітьми та її маштаби. Обгрунтовано, що подолання цієї проблеми та реагування на випадки насильства можуть бути успішно вирішені